

Liisa Rauhakoski

VAKOSAMETTIA

ja

KARKKISADETTA

Vakosamettia ja karkkisadetta

Liisa Rauhakoski

Vakosamettia

ja

karkkisadetta

www.liisarauhakoski.net

Aiemmin ilmestynyt:

Sitä menee Hollantiin ja alkaa puhua hollantia

Niin vahva kuin olen

© 2022 Liisa Rauhakoski

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6359-9

Sisällysluettelo

Alkusanat	3
1. Kiipeän keltaputkisessa telineessä	5
2. Sohva on ruskealla vakosametilla verhoiltu	17
3. Pullo haisee avatessa enemmän muoville kuin mehukattimehulle	27
4. Kakkupöydässä kikatetaan niin, että joltain tulee kokista nenästä	33
5. Tekomme selviää	41
6. Filmikelan pyörimisestä lähtee väpättävä hurina	45
7. Et sä snajjaa fillarin päälle?	53
8. Syntymävuonnani tapahtui Uri Gellerin ihme	59
9. On jännintä elämässä, kun saa tasapainoilla tukkipenkillä tyhjän päällä	67
10. Oksasen täti rullaa vahapaperiarkin kartioksi	77
11. Kaunis Suomi-poika	85
12. On fluorihuuhtelun aika	95
13. Nauha purkautuu spagettina kotelosta	107
14. Kellarin valot sammuvat itsestään parin minuutin päästä	117
15. Elämä on vaikeaa, jopa vaikeaa kestää	125
16. Kar-Airin nelimoottorinen DC-8	135

17. Missä ovat meidän vaaramme?	143
18. Eihän musiikkiluokkalainen sellaista tee	149
19. Kuin karkkipastilleja sateena	159
20. Turhaan mulkoilin	165
21. Pikakahvipurkin kultainen foliokansi	173
22. Kuvataiteen perusteet valööristä perspektiiviin	183
23. Viikottainen leivontavuoro kiertää luokkaa	191
24. Kukaan ei kerro kaloista	199
25. Tavut, konsonantit, mölinät ja vokaalit	203
26. Vain sen takia päädyin suohon	213
27. Rakastun suuriin tyhjiin tiloihin	217
28. Minua heikottaa ja huimaa yhä enemmän	225
29. Hän vinguttaa violetta muovihaitaria	233
30. Tätä valokuvaa ei näytetä vanhemmille	239
31. Koulun raastesalaattien kokoonpano	249
32. Näin tanssii Ramaya	253

Alkusanat

Tervetuloa Hyvinkäälle, 70-luvulle ja 80-luvulle. Ihan tavallinen ja turvallinen lapsuus, ainoana ongelmana herkkä lapsi, joka ei aina ymmärrä ympäröivää maailmaa, vaikka kovasti yrittää.

Olen pyytänyt tarinoihin tarkistuksia perheeltäni, täydentänyt heidän muistoistaan ja varmistanut omiani, mistä kiitos. Silti osa on hämärän peitossa enkä voi kaikkea todentaa. Myös muistojen aikajärjestys on yksityiskohdissaan auttamattomasti sekaisin. Olen järjestänyt kokoelman välähdyksiä karkeasti aikakaareksi.

Olen muuttanut kavereiden nimet. Luonnollisesti en halua tällä henkilökohtaisella tarinalla vaivata sellaisia, joilta en ole kysynyt. Ja joihinkin irrallisina aivoissa kelluviin tilanteisiin olen yhdistänyt summittaisesti jonkun kaverin pseudonyymien, joka olisi saattanut olla kyseessä, mutta yhtä hyvin se oli todellisuudessa joku muu. Rekonstruktio haluan konkreettiseksi, mutta taustalla on epämääräisyys, se tiedettäköön. Älkää totuudesta panko tuomiolle, tässä ei ole tarjolla ehdotonta faktaa. Vahvoja tuokiokuvia sen sijaan.

”Mistä on kyse”? No hyvä kysymys. Tarkka kuvailu ympäristön kautta hallitsee. Kaikki 70- ja 80-lukujen tunnelma sekä henkilökohtaiset katastrofini kasvun paikkoineen, lapsen innostuksineen ja pettymyksineen, ovat koottuna tässä teoksessa. Vähäsen sukuni tarinaakin. Samaistumista 70-luvun lapsille, vanhan ajan fiilistelyä.

Teemana alkavat olla pintaan nousevat ahdistuksen hetket. Paikat, joissa epämiellyttävä olo ja häpeä kylmää sydäntä. Näitä sanoitetaan yhä selkeämmin. Sikäli tämä on psykologinen kasvukertomus.

1.

Kiipeän keltaputkisessa telineessä

Olen pullukka ja pyöreäposkinen vauva toukkamaisen raidallisessa froteekankaisessa potkupuvussa. Makaan keltaoranssilla kuvioidulla täkillä olohuoneen lattialla. Muksauttelen muovista keltaista lehmälelua, joka on keilan muotoinen ja nousee takaisin pystyyn kuperalla pohjallaan keinuen.

Kun makaan selälläni, nostelen päätä ja niskaa ja samalla jalkoja ylös. Äiti sanoo, että ”punkaan”. Lattialla on pitkäkarvainen valkoinen paimentolaismatto.

Ruokaa saan syöttötuolissa. Siinä on puisia puolia ja edessä tanko, jonka ympäröin lyhyillä sormillani. Yhdessä kohdassa on kiinni valkoisia pyöriä. Korkean syöttötuolin saa taitettua matalaksi, rullilla kulkevaksi lattiatuoliksi ja pöydäksi. Se on isän ja äidin mielestä hieno keksintö.

Yläpuolellamme kerrostalon kattokerroksessa on taloyhtiön sauna ja uima-allas. Pään päältä kuuluu kumahduksia ihmisten sukeltaessa päistikkaa veteen.

Kun olen yksivuotias, muutamme Helsingin Lautasaaresta Hyvinkäälle, Kauppalankadulle apteekin yläkertaan. Keittiön läpi voi kulkea: eteisestä sisään ja olohuoneesta ulos. Tiskipöydän taso, jolla äiti kuorii perunoita, on kaukana yläpuolellani.

Olohuoneessa on paljeovi, jolla ison huoneen voisi jakaa kahtia. Siinä on tekonahkaiset vaalean harmaanruskeat laskokset ja pystyssä oleva kahva. Ovi on vastustamaton. Tahdon vetää ja työntää sitä edestakaisin, vaikka se onkin painava. Kitkuttelen ovea harva se päivä.

Apteekin talossa, meidän talossamme, toimii lääkärikeskus Pipetti. Minut kannetaan sinne rappukäytävän läpi. Roikun isän sylissä ja hän on huolissaan hengenahdistuksestani. Keuhkoni vinkuvat.

Lähellä on kampaamo. En kestä hiusten leikkuuta. Huudan, mölyän ja itken. Aikuiset luovuttavat. Kampaa ja lainaa äidille sakset kotiin ja neuvoo leikkaamaan ot-satukan toisen puoliskon sitten kun olen nukahtanut.

Huoneistossa on parveke. Apteekin talossa näkyy ulkopuolelta kaide, joka on päällystetty vaalealla peilikiiltävällä paneelilla kuin maitolasina. Kokotiivis kaide, josta ei näy läpi. Kiiltäessään se vaikuttaa hitusen si- nertävältä.

Istun auringonpaisteessa betonilattialla ja näen kaitteen yli taivaan. Kun äiti lainaa minulle kirjastosta kuvakirjan, jään tuijottamaan valokuvaa, jossa on keltaisia muovikippoja pinossa päällekkäin ja taustana

kirkkaan vaaleansininen, turkoosiin vivahtava tasainen väri, joka vähän haalistuu alaosassa. Se väri on taivaan väri silloin parvekkeella. Satunnainen kuva tuo parvekkeen ja taivaan kokemuksen elävästi mieleeni. Näin istun kaiteiden ympäröimänä, päälläni sinitaivas. Miten joku tuntematon on tuonut minun oman parvekemuistoni tähän kirjaan? Ihmeellistä.

Minun on päästävä keinumaan heti kun näen jossain leikkipuiston ja siellä keinun. Jokainen kaupunkikävely saa luvan keskeytyä siihen, että vaadin päästä keinuun. Sanani keinumiselle on ”määh-määh”. Isä ja äiti tietävät, että eteneminen reissulla jää siihen, kun alan kuuluttaa ”määh-määh”:iä. He yrittävät kääntää katseeni pois ja osoittaa jotain muuta hauskaa, jotta huomaisi taas yhtä lähistöllä olevaa keinua.

Talvella minulla on ylläni topattu haalari. Sen sisuksena on karvavuori. Äiti pesee haalarin päältä ladattavassa pesukoneessa ja sitten se roikkuu kylpyammeen yläpuolella kuivumassa nurin päin käännettynä. Menen pahaa aavistamatta kylpyhuoneeseen ja näen sivusuunnassa jotain uhkaavaa. Katonrajassa leijuu tumma hahmo. Pelästyn kuollakseni. Juoksen äkkiä pois ja itken: ”Karhu! Karhu!”

Kun imen tuttia, haluan samalla imeä kangasnenäliinaa, lumppua nimeltä ”räkkä”. Räkän pitää olla suun ja tutin välissä. Se on ehdoton vaatimukseni.

Päiväunille mennessä keksin, että täkin nurkka voi esittää unieläintä. Jos siitä puristaa osan käteen, jäljelle jäävä kulma on kuin linnun pää nokkineen, jolle voi kuvitella silmät molemmille sivuille. Sitten voi nukahtaa rauhassa pehmeä täkkieläin kourassa.

Mitä enemmän pehmoeläimiä, sen parempi. Iso-siskoni Leenan valtava valkoinen Jumbo-nalle on melkein yhtä iso kuin minä itse.

Salora-television suuri ja painava nappi. Fredi ruudussa rusetti kaulassa, rappuslavasteissa mieslaulajien ryhmässä: Kivikasvot. Derrick katsoo tummennettujen silmälasien läpi, ryypt silmien alla, ellei sitten valtavat silmäpussit. Ruudussa kaahaa hopeinen laatikkomallinen raskas Mersu, jonka kylkeä koristaa metallinen profiililista vauhtiraitana.

Tekopuinen kasettinauhuri ja muovisissa koteloissaan kolisevat kasetit, psykedeelinen Rancher-farkku-mainostarra, jonka liimaan sänkyäni laitaa ja abstrakti, kauhistuttava painajainen, johon herään. Meillä on uimapatjojen täyttämistä varten ilmapumppu, pehmeä sininen kuminen puolipallo, jonka päälle astutaan. Unessa sitä muistuttava valtava kumilta haiseva esine jotenkin uhkaa minua, ja havahdun peloissani keskellä pimeää yötä valkolaitaisessa sängyssäni. Alan itkeä.

Leena joutuu olemaan hetken yksin kotona ja äiti on laittanut keittiön nauhurin päälle lohdukkeeksi. Rahi-

sevalla kasetilla mies laulaa ”Sydän liikkuu”. Leena alkaa pelätä ällöttävän kuuloista liikkuvaa sydäntä niin kovasti, ettei edes uskalla painaa nappia ja lopettaa musiikkia. Hän juoksee kädet korvilla lastenhuoneeseen

On nukkuma-aika, mutta riehun. Minua pitää rauhoittaa. Silloin isä kantaa minua sylissään ja laulaa ruotsiksi valssia: ”Olsson sover, Olsson sover, ssh, ssh, ssh”.

Opettelen käyttämään oikeaa vessaa ja on vaikeaa päästä pissan alkuun pöntöllä. Asia sujuu paremmin, jos isä tulee mukaan ja laulaa: ”Aa tussa lulla, anna pissan tulla.” Koko kappale on siinä, enempää säkeitä ei ole. Toinen keino on laittaa vesihana lorisemaan noro vettä akustisena innoituksena.

Leena kysyy, mikä minusta tulee isona. Ilmoitan, että lehmä. Leena ei tyydy vastaukseen, vaan yrittää täsmentää: ”Eiku siis, mitä sä aiot tehdä ja sillee?” ”No tietysti syödä ruohoa laitumella”, selitän kärsimättömänä itsestäänselvyyttä.

Ihmettelen, mihin ”koppiin” isän ja äidin aina pitää mennä, kunnes tajuan, että se tarkoittaa pankkia suuren parkkipaikan toisella puolella valkoisessa laatikkotalossa. Koko nimi on kirjoitettu sinisin valokirjaimin talon ulkoseinään ja se näyttää hirveän pitkältä ja siinä on väliviivoja.

Luulen, että pankin tunnus kuvan paksu puoli on jonkun eläimen pää, vähän lintumainen, ja kapea puoli sen pyrstö. Mutta ei se oikein näytä miltään tunnistettavalta. Jonain hetkenä isä näyttää minulle tarkalleen, että katso, tuo kapea osa on oravan pää suippokorvineen ja paksumpi puolisko onkin häntä, hyvin tuuhea häntä.

Olen äidin mukana sinioravaisessa KOP:issa. Jonoissa kestää. Aikuisten nahkakengät narisevat ja lumi saappaiden pohjista sulaa kuralätäköiksi lattialle. Saan irtautua omiin puuhiini, jos pysyn lähistöllä.

Kassatiskit ovat vasemmalla ja salin oikea puoli konttoreineen korkeammassa tasossa. Kassoja vastapäätä on muutama porrasaskelma ja niiden vieressä jyrkkä liuska sitä varten, jos jonkun pitää työntää lastenrattaat ylätasolle, tai pyörätuoli.

Rappuset ja liuska ja lattia on päällystetty keller-täväläikkäisellä muovimatolla. Rappujen käveleminen ja liuskalla vinossa tasapainoileminen riittävät minulle seikkailuksi. Pidän kiinni kaiteesta ja otan eri pituisia askelia. Liuska voi toimia liukumäkenäkin. Viihdyn askelmien ja liuskan kulmauksessa puuhailemassa omiani.

KOP:in parkkipaikka toimii nuorison kokoontumispaikkana. Äitiä ärsyttää, että lastenhuoneen ikkunan alla pöristellään iltaisin mopoja ja tuprutetaan pakokaasuja.

Meille tulee vieraita ja äiti laittaa tarjoiluja esille. Olohuoneen pöydälle ilmestyy malja, jossa on tuttikarkkeja. Kaksivärisiä isoja vanuvia, joissa on reikä päässä. Mahtavaa! Vaikka vierailu jännittää, tutit valostuttavat koko päivän. Saan karkkia!

Jo yhdestä vauvavalokuvastani näkyy, että iloitsen määrättömästi silloin kun saan syödä. Kuvassa istun syöttötuolissa ja eteeni on katettu lautanen. Ruokaa tulee! Juuri siksi säteilen koko naamallani ja paksuilla poskillani yltiönnellisuutta. Ruokaa ja herkkuja! Elän syödäkseni!

Kauppalankadulla on peräkkäin monta liiketaloa, joissa kaikissa on samoja kiiltäviä valkeita seinäpaneeleita. Osa niistä näyttää auringonpaisteessa lähes herkullisen mintunvihreiltä, hyvin haaleasti. Kauppojen edessä on jykeviä leveitä kivirappusia, joita pitää nousta pari askelmaa päästäkseen ovelle.

Yhdessä taloista toimii Kärkkäisen ruokakauppa. Eteinen on ahdas ja rautaovi raskas. Ovi ja toinen ovi. Äiti joutuu huolehtimaan, ettei kenenkään lapsen sormia jää oven väliin.

Kärkkäisellä on lihatiski. Äiti tuntee lihatiskin tädin ja pyytää luisia soppalihoja. Tiskin takana on kovaa ääntä pitävä leikkurisaha, jonka täti käynnistää. Pelästyn, kun täti yhtäkkiä huudahtaa. Hän on leikannut sirkkelillä sormeensa ja pitää kättä kauhuissaan pystyssä.

Näkyvä verta, täti huutaa apua ja huutaa kivusta. Kauppias Kärkkäinen kuulee mökön ja rientää hätiin ja he menevät takahuoneeseen tarkastamaan tilannetta. Kuvitellen heti, että nyt kutsutaan varmaan ambulanssi. Ei kai peukalo ole kokonaan irti? Äitiä nolottaa, että hänen tilauksensa takia kävi näin huonosti. Mietin, saadaankohan peukalo paikattua.

Linnanmäellä paksun vesitornin ympäri ajaa pikkujuna. Haluan siihen, mutten tiedäkään, kuinka suuri kierros on. Hätäännyn, kun juna loittonee tornin taakse ja äiti jää pois näkyvistä. Pääsenkö koskaan takaisin? Minne joudun? Huvipuiston nainen rientää kävellen junan viereen lohduttamaan, kun alan itkeä suureen ääneen.

Pari vuotta kasvettuani ratsastan keinuvalla muovihevosella kierroksen puiston varjoisassa laitaosassa. Joutsenlammikon pikkuveneissä on jotain satumaista. Monorailin sininen vaunu on jännä ja Vekkula kohokohta.

Alun liikkuvat raput ovat aika helpot. Voi harppoa vaikka vain yhden puoliskon askelmalta aina seuraavalle välittämättä toisesta puoliskosta ollenkaan. Tai jos tajuaa rytmin, pääsee parissa hujauksessa ylätasanteelle molempia puolia käyttämällä. Mutta kukaan ei osaa ratkaista vinon keltamustaseinäisen painehuoneen arvoitusta. Miksi siellä tuntuu niin omituiselta? Miksi ylämäkeen on niin ylläsurkasta puskea?

Hyvinkää 70- ja 80- luvulla. Sohva on verhoiltu ruskealla vakosametilla. Puhelin on oliivinvihreä ja sen valintalevy raskas pyörittää. Oksasen kioskilta ostetaan kymmenen pennin irtokarkkeja. Kevään ensimmäinen jäätelö syödään Anttilan kulmaa vastapäätä Donnerin obeliskin puistossa suihkulähteen ruikkiessa auringon säteissä kimmeltävää vettä turkoosiin altaaseen.

Muistatko, kun kierrettiin jonossa fluorihuuhtelunestettä suussa purskutellen siinä juhlasalin pukuhuoneessa, jossa oli jääkylmää aina jumppatunnille mennessä? Ja kynnet murskaantuivat ja hampaat järsittiin pilalle, kun yritettiin irrottaa Lego-palikoita toisistaan? Radiossa soi Katri Helena, Baccara ja Abba ja telkkarissa pyörii Rosvo Rudolf, Kössi Kenguru, Kivikasvot ja Parempi myöhään?

Turvallinen lapsuus. Missä ovat meidän vaaramme? Suurin vaara taitaa olla se, että jos puhaltaa purkkapallon ja tuuli käy, pitkät hiukset takertuvat siihen ja haivenien päät tulevat purkan mukana suuhun. Parin puraisun jälkeen tukkaa on vaikea irrottaa purkkaköntistä.

